

Joseph Beichel

Monica Dumitrescu Petke

Michael Szellner

Königliche Freistadt

*** Arad ***

Oraş Liber Regesc

2007

Joseph Beichel

Monica Dumitrescu Petke

Michael Szellner

Königliche Freistadt - Arad - Oraş Liber Regesc

**Die Feierlichkeiten von 1834 zur Libertierung der Stadt Arad
Festivităţile din 1834 de proclamare a oraşului liber regesc Arad**

Arad, 2007

**Lucrarea a apărut sub îngrijirea asociaţiei
Forumul Democrat al Germanilor din Arad**

ISBN: 978 - 973 - 0 - 05356 - 2

BEICHEL, Joseph; PETKE, Monica Dumitrescu; SZELLNER, Michael
Königliche Freistadt – Arad – Oraș Liber Regesc
Arad, 2007
publicare realizată cu sprijinul Forumului Democrat al Germanilor din Arad
ISBN: 978 - 973 - 0 - 05356 - 2

© 2007 Forumul Democrat al Germanilor din Arad;

© 2008 Colectiv redacțional, coordonator: Michael Szellner

© 1999 Traducere: Monica Dumitrescu, Michael Szellner; © 2007 Traducere revizuită: Michael Szellner

Reproducerea cu orice scop și în orice formă prin metode electronice sau mecanice, inclusiv fotocopiere, înregistrare a lecturii sau orice alt mijloc de înmagazinare a informației, se poate face doar cu permisiunea scrisă și prealabilă a coeditorilor. Proprietatea intelectuală, toate drepturile de autor și toate drepturile conexe legate de această lucrare – în sensul Legii nr.8 din 1996 reactualizată – aparțin redactorilor și coeditorului.

Consiliere, tehnoredactare, coperta: Adrian Ioanăș

Lectură: Gabriela Benghia, Anna Maria Göckel

Fotografii: Florin Hornoiu, Adrian Ioanăș, Michael Szellner

Bun de tipar: Michael Szellner, decembrie 2007

Reproducerile de pe textul original al broșurii din 1835 și de pe tablourile de epocă au fost obținute de la Complexul Muzeal Județean Arad, prin amabilitatea domnului director Dr. Peter Hügel și prin grija domnului muzeograf Florin Hornoiu. Traducerea textului a fost realizată în 1999 de către Monica Dumitrescu și Michael Szellner, după textul original în limba germană, idiomul austriac, editat de Joseph Beichel în 1835, broșură aflată la Complexul Muzeal Județean Arad.

Tiparul executat la S.C. Tiparnița S.R.L.

RO-310029 Arad, Str. Béla Bartók Nr. 19,

Tel. 0257-206.082; adrianioanas@yahoo.com

Tiraj/ediție: 250 exemplare

1 2 3 4 5 6 7

Dedicație - Widmung

Dedicăm această broșură memoriei regretatului Mihai Popovici, director al Casei de Cultură a Municipiului Arad în 1999, care ne-a inspirat și impulsionat să realizăm traducerea și apoi să publicăm prezenta lucrare.

Diese Broschüre ist dem Gedenken an Mihai Popovici gewidmet, Direktor des Kulturhauses der Stadt Arad in 1999, welcher uns zur Übersetzung und danach zur Veröffentlichung des vorliegenden Büchleins angeregt und angespornt hat.

Mulțumiri – Danksagung

Mulțumim Complexului Muzeal Județean Arad – domnului dr. Peter Hügel cât și domnului muzeograf Florin Horoiu – pentru sprijinul acordat.

Wir danken dem Kreismuseum Arad – Herrn Direktor Dr. Peter Hügel sowie Herrn Museograf Florin Horoiu – für die freundliche Unterstützung.

Mulțumim Departamentului pentru Relații Interetnice din cadrul Secretariatului General al Guvernului României cât și Forumului Democrat al Germanilor din România pentru sprijinul acordat la realizarea și publicare prezentei lucrări.

Wir danken dem Departement für Interethnische Beziehungen am General-Sekretariat der Regierung von Rumänien sowie dem Demokratischen Forum der Deutschen in Rumänien für die Unterstützung zur Erstellung und Veröffentlichung vorliegender Broschüre.

Cuvânt înainte

Încă de la fondarea și colonizarea succesivă a localității, în municipiul Arad au conviețuit mai multe comunități aparținând etniei dominante din momentul istoric dat, dar și minorități etnice naționale, care de sute de ani au contribuit la evoluția și dezvoltarea a ceea ce reprezintă astăzi cultura arădeană. Astfel în această zonă coexistă români, maghiari, germani, romi, slovaci, sârbi, bulgari, evrei, iar în proporții semnificativ mai mici croați, cehi, polonezi, italieni, turci ș.a.

După perioadele de subordonare la regatul feudal maghiar între secolele XI. și XVI., orașul Arad a fost cucerit și ocupat de către Imperiului otoman între 1551 și 1687. În timpul ocupației otomane orașul a devenit și un important nod comercial, pe lângă rolul său militar-strategic, fortificat de o cetate construită pe malul Mureșului. În campania condusă de Eugen de Savoya împotriva Imperiului Otoman, în

1687 Aradul revine sub dominația Imperiului austriac a monarhiei de Habsburg, subordonare consfințită prin pacea de la Karlowitz în 1699. După cel de-al doilea război austro-turc și pacea de la Passarowitz din 1718, cetatea a fost întâi întărită cu noi bastioane, apoi dărâmată și reconstruită în stil Vauban (1762 - 1783) într-o buclă artificială a Mureșului, sub autoritatea arhitectului general Philipp Ferdinand Harsch. Astfel, la începutul secolului al XVIII-lea, situat în centrul zonei de graniță, orașul a fost repede repopulat cu coloniști și a dobândit pe lângă semnificația militară și comercială statutul de centru agrar, meșteșugăresc și negustoresc. În perioada secolelor XVIII-XIX s-au constituit și au activat 32 de bresle, din care a derivat mai apoi dezvoltarea industriei arădene.

La cererea primului guvernator al Banatului (recucerit de la turci) contele Claudius Florimund Mercy, Orașul Arad a fost reproiectat și restructurat urbanistic cu artere și cartiere în formă stelară – după o interpretare pragmatică a dictonului roman "Divide et impera!" ("Theylet jedem eyn Quartal und besteuert sie alle" – "Dați

fiecărora câte un cartier și impozitați-i pe toți!" – C.FI. Mercy – citat de profesorul Daniel Schemmel). Astfel s-au format cartierele sârbesc "Ratz-Verteil" (unde s-au așezat foștii grăniceri sârbi), cartierul german din centru (Deutsch-Stadt) și cel din comuna limitrofă Aradul Nou (Neu Arad, lângă satul sârbesc Skela la sud de Mureș, inclusă în intravilan în 1948), cartierul evreiesc (Jiddisches Städtle – în zona Piața Veche), cartierul maghiar (de-a lungul arterei principale – devenită mai apoi bulevardul orașului). Inițial, dreptul de reședință în cartiere era atribuite după criteriul comunității etnice, mai apoi populația s-a amestecat treptat, odată cu schimbul proprietăților imobiliare și prin căsătorii interetnice.

După ce orașul s-a dezvoltat suficient de mult spre sfârșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX, deși cu statut de oraș cameral, Aradul era multiplu subordonat – odată comitatului Banat (cu sediul la Timișoara – căreia pentru o perioadă îi achita impozite și taxe militare), apoi regatului Ungariei (căruia îi achita alte impozite) și apoi Curții Imperiale de la Viena (căruia îi achita iarăși alte impozite), evoluția acestuia fiind

astfel limitată. Din aceste considerente, edilii orașului s-au consultat și au înaintat o petiție Împăratului de la Viena, pentru a dobândi un grad mai mare de libertate, desigur cu achitarea unei sulte aferente. Împăratul le-a acordat statutul de Oraș Liber Regesc (echivalentul unui municipiu contemporan), cu subordonare directă numai Curții Imperiale și cu rangul unui județ de sine stătător (asemănător statutului capitalei București). Acest statut a fost menținut până la instaurarea Dublei Monarhii austro-ungare în 1867, cu aplicare din 1869, când Aradului i s-a „dilat” statutul de oraș liber și a fost din nou puternic subordonat administrativ Budapestei. Cu toate acestea a cunoscut deja un avânt atât de mare, încât a devenit principalul furnizor al Curții Imperiale de la Viena și un centru comercial și industrial formidabil. Cu certitudine că demnitarii reprezentanți ai comunității germane au avut un aport însemnat în obținerea acestui favor imperial – libertatea orașului, așa cum reiese din listele de participanți la ceremonii, listele de demnitari – magistrați și electori – aleși din rândul cetățenilor. Ceremonia de "libertare" a orașului s-a

desfășurat în zilele de 20 și 21 august 1834, după care în zilele următoare s-au ales electorii, apoi primul Consiliu municipal de magistrați cât și primul primar ales prin vot direct: Dominicus Heim (revendicat atât de comunitatea germană – "Dominik", cât și de cea maghiară "Domokos"). La conducerea orașului s-au perindat în timp mai mulți primari și consilieri de etnie germană, dar desigur fiecare naționalitate a avut reprezentanții săi, cum de fapt și în prezent demnitarii locali aparțin mai multor comunități diferite.

Pentru a comemora acest eveniment și pentru a populariza rolul comunității germane în dezvoltarea orașului, am dorit să edităm o broșură bilingvă – în germană și română – cu textul reportajului redactat de "J.W." (pseudonim al editorului tipograf Beichel) publicat în 1835 despre festivitățile de libertare, cu adnotări și comentarii explicative. Este uimitor faptul cum derularea evenimentului redat în reportajul lui Joseph Beichel se poate urmări ca pe o relatare radiofonică sau televizată modernă, la posturile mediatice de știri. La acestea am adăugat reproducerile unor picturi reprezentative

de epocă, care sunt păstrate la Complexul Muzeal Județean Arad.

Până în ziua de azi, caracterul multiethnic și multicultural al municipiului Arad s-a păstrat, dincolo de războaiele, regimurile administrativ-politice și schimbările economice care s-au perindat în cei aproape 175 de ani de la "libertarea" orașului. Ba chiar și numele demnitarilor par a fi legate și predestinate de soarta orașului, întrucât multe nume ale magistraților aleși în primul Consiliu municipal din 1834 s-au regăsit în numele consilierilor municipal sau ale conducătorilor instituțiilor descentralizate ale municipalității din perioada traducerii broșurii, în 1999.

Aceasta să fie oare secretul dezvoltării spectaculoase a municipiului Arad, faptul că marea majoritate a arădenilor sunt poligloți din creștere – asemănător cetățenilor elvețieni, că fiecare comunitate și individual fiecare locuitor al orașului a oferit dintotdeauna întregii comunități ce avea mai bun? Evoluția ulterioară a comunității arădene reflectă și confirmă mai apoi statutul de leagăn al mișcării pentru realizarea Marii Uniri cu Regatul României (în 1918), asemănător cum

Aradul a devenit cel de-al doilea oraș liber, proclamat în Revoluția din decembrie 1989.

Vă dorim domniilor voastre, stimați cititori, să gustați savoarea textului – tradus astfel încât să păstreze întreaga încărcătură emoțională a martorilor oculari ai acelor memorabile manifestări.

Michael Szellner

Arad, decembrie 2007

Vorwort

Bereits seit der Gründung und der fortschreitenden Besiedlung der Ortschaft haben in der Stadt Arad immer schon mehrere ethnische Gemeinschaften zusammen gelebt; sei es die eine oder die andere ethnische Mehrheit – geprägt durch den historischen Moment – oder auch national-ethnische Minderheiten, welche somit seit Jahrhunderten zur Entfaltung und Entwicklung dessen beigetragen haben, was wir in der Gegenwart als Arader Kultur bezeichnen. So kommt es dazu, dass hier Rumänen, Ungaren, Deutsche, Roma, Slowaken, Serben, Bulgaren, Juden zusammen leben, in kleinerem Maße aber auch Kroaten, Tschechen, Polen, Italiener, Türken u.a.

Nach der Zeitspanne der Herrschaft des ungarischen feudalen Königreiches zwischen den XI. und XVI. Jahrhunderten, wurde die Stadt Arad vom Türkischen Reich in der Zeitspanne 1551 bis 1687 erobert und besetzt. Während der

türkischen Herrschaft entwickelte sich die Stadt zu einem wichtigen Handelsknoten, wobei sie bereits eine bedeutende militärisch-strategische Rolle spielte, zumal die Türken am Lauf der Marosch eine Wehr errichtet hatten. Infolge des Feldzuges gegen die Osmanen unter der Leitung des Feldherren Eugen von Savoyen, kam 1687 Arad unter die Herrschaft von Österreich und unterstand somit der Habsburger Monarchie, später bekräftigt durch den Frieden von Karlowitz in 1699. Nach dem zweiten Sieg über die Türken und dem darauf folgenden Frieden von Passarowitz von 1718 wurde die Festung mit neuen Bastionen gefestigt, danach aber niedergedrückt und unter der Autorität des Architekten-Generals Philipp Ferdinand Harsch im Vauban-Stil auf dem Gelände einer künstlichen Umleitung der Marosch neu errichtet (1762 - 1783). Dank der günstiger Lage im neuen Grenzgebiet des Reiches, durch ihre militärische und administrative Bedeutung, konnte ab Anfang des XVIII. Jahrhunderts die Stadt schnell mit Kolonisten neu besiedelt werden und erlebte einen zusätzlichen wirtschaftlichen Aufschwung im Bereich der Landwirtschaft, der Handwerke und

des Handels. In der Zeitspanne des XVIII. und XIX. Jahrhunderts sind 32 Zünfte entstanden, welche später die Grundlagen der Arader Industrie bilden konnten. Auf Geheiss des ersten Gouverneurs des Banats (von den Türken wiedererobert), Graf Claudius Florimund Mercy, wurde die Stadt auf dem Reissbrett neu entworfen und aufgeteilt und zwar in neu angeordneten Stadtvierteln, getrennt durch sternförmig verlaufende Hauptstrassen – entsprechend einer pragmatischen Auslegung des römischen Spruches "Divide et impera!" (nämlich "Theylet jedem eyn Quartal zu und besteuere sie alle" – Zitat nach Prof. Daniel Schemmel). So sind jeweils das serbische Stadtviertel "Ratz-Verteil" (wo sich die ehemaligen serbischen Grenzler-Söldner niederließen), das deutsche Stadtviertel im Zentrum (Deutsch-Stadt) sowie das Viertel in der anliegenden Gemeinde Neu Arad (Aradul Nou, neben dem serbischen Dorf Skela südlich der Marosch, 1948 in die Stadt eingegliedert), das jüdische Stadtviertel (Jiddisches Städtle – im Bereich des Alten Marktes "Piața Veche"), das ungarische Stadtviertel (entlang der Hauptstrasse –

später Haupt-Boulevard der Stadt). Anfangs wurde das Wohnrecht von den Behörden gemäß ethnischer Kriterien den einzelnen Volksgemeinschaften zugewiesen, später dann hat sich die Bevölkerung durch An- und Verkäufe der Immobilien und durch interethnische Heiraten allmählich vermischt. Nachdem die Stadt sich Ende des XVIII. und Anfang des XIX. Jh. ziemlich viel entwickelt hatte und sogar den Stand einer Kammeralstadt zugewiesen bekam, war Arad dennoch vielfach untergeordnet – einmal zeitweilig dem Banater Komitat (mit dem Sitz in Temeswar – dem sie eine zeitlang militärische Steuern und Gebühren abtreten musste), dann dem ungarischen Königreich (dem sie andere Steuern zu entrichten hatte) und danach dem Hof des Kaiserreiches in Wien (dem wiederum andere Steuern zustanden), so war deren Entwicklung dem entsprechend doch ziemlich begrenzt. Aus diesen Überlegungen heraus haben sich die Stadtväter nach ausgiebigen Beratungen dazu entschlossen, dem Kaiser in Wien eine Bittschrift einzureichen, wobei sie einen höheren Freiheitsgrad anforderten – natürlich gegen eine angemessene

„Entschädigung“. Der Kaiser hat ihnen dann auch den Status einer königlichen Freistadt für Arad zugesprochen (entsprechend eines Munizipiums in der Gegenwart), mit einer ausschliesslichen und direkten Unterstellung zum kaiserlichen Hof und mit dem Rang eines selbstständigen Verwaltungskreises (entsprechend etwa einer kreisfreien Stadt in Deutschland oder dem Status der Hauptstadt Bukarest). Dieser Stand wurde bis zur Einrichtung der österreichisch-ungarischen königlichen und kaiserlichen Doppelmonarchie von 1867 (mit Anwendung ab 1869) beibehalten. Danach hat Arad de facto den Status als königliche Freistadt wieder eingebüßt und wurde somit auch verwaltungstechnisch wieder dem Régime von Budapest unterstellt. Dennoch hatte die Stadt und die Region einen derartig großen Aufschwung erlebt, dass sie sich als wichtigster k.u.k.-Lieferant des kaiserlichen Hofes von Wien etablieren konnte, zumal sie sich zu einem überwältigenden Handels- und Industrie-Zentrum aufgeschwungen hatte. Mit Sicherheit haben die repräsentativen Würdenträger der deutschen

Gemeinschaft einen bedeutenden Beitrag zu dieser kaiserlichen Geste beigetragen – die "Libertierung" der Stadt – so wie dies aus den Listen der Teilnehmer an den Zeremonien und aus den Listen der Würdenträger, Magistraten und Wahlmänner zugleich, hervorgeht. Die "Libertierungs"-Zeremonien der Stadt haben sich am 20 und 21 August 1834 zugetragen, wonach an den nachfolgenden Tagen die Wahlmänner (Elektoren), danach aber der erste "freie" Stadtrat bestehend aus den Magistraten (Ratsherren zuständig für öffentliche Ämter) sowie der erste gewählte Oberbürgermeister der Stadt durch Direktwahl bestimmt wurden: in der Person des Dominicus Heim (sowohl von der deutschen Gemeinschaft als "Dominik", sowie auch von der ungarischen Gemeinschaft als "Domokos" als der ihrige beansprucht). In den nachfolgenden Jahren haben sich dann an der Leitung der Stadt mehrere deutsche Oberbürgermeister und Ratsherren abgelöst, sicher aber hatte jede Volksgemeinschaft ihre eigenen Vertreter, so wie auch in der Gegenwart die Würdenträger der Lokalverwaltung

mehreren unterschiedlichen Gemeinschaften angehören. Um dieses Ereignis entsprechend zu würdigen und auch um die Rolle der deutschen Gemeinschaft in der Entwicklung der Stadt der breiten Öffentlichkeit zugänglich zu machen, wollten wir diese Broschüre zweisprachig – deutsch und rumänisch – neu verlegen. Deren Grundlage ist der Text des Berichtes von "J.W." (Pseudonym des Verlegers und Buchdruckers Beichel), 1835 über die Libertierungs-Feierlichkeiten verfasst und veröffentlicht, mit erläuternden Anmerkungen und Kommentaren versehen. Es ist erstaunlich, wie der Ablauf der Feierlichkeiten und Umstände – wiedergeben in der Repotage von Joseph Beichel – quasi wie eine moderne Berichterstattung im Rundfunk oder Fernsehen nachvollziehbar ist, so wie diese üblich bei modernen Nachrichtensendern zu erleben sind. Dazu haben wir einige repräsentative Bilder beigefügt, welche im Original am Arader Kreismuseum aufbewahrt werden. Bis zum heutigen Tag wurde der multiethnische und multikulturelle

Charakter der Stadt Arad beibehalten, trotz der auf einander folgenden Kriege, der unterschiedlichen politischen und administrativen Régimes und trotz der wirtschaftlichen Wandlungen, welche sich in den fast 175 Jahren seit der "Libertierung" der Stadt zugetragen haben. Selbst die Namen der Würdenträger scheinen an das Schicksal der Stadt gebunden und dafür vorausbestimmt zu sein, zumal sich viele Namen des ersten gewählten Stadtrates von 1834 zwischen den Namen der Stadträte oder der Leiter der städtischen Einrichtungen aus der Zeit der Übersetzung der Broschüre 1999 wiederfinden.

Soll wohl dies das Geheimnis der spektakulären Entwicklung des Munizipiums Arad sein, etwa die Tatsache dass die Mehrheit der Arader ähnlich der Schweizer mehrsprachig aufgewachsen sind, oder dass jede Gemeinschaft und individuell jeder Bewohner der Stadt der gesamten Gemeinschaft ihr Bestes gewährt hat, einfach durch deren Dasein? Die nachträgliche Entwicklung der Arader Gemeinschaft widerspiegelt und bestätigt sodann ihre Eigenschaft als Wiege der

Bewegung für die Verwirklichung der Grossen Vereinigung mit dem Rumänischen Königreich (1918), dergleichen wie Arad als zweite freie Stadt während der Dezember-Revolution 1989 ausgerufen wurde.

Ihnen aber, liebe Leser, wünschen wir, dass Sie den Flair des Textes geniessen mögen – derartig ins Rumänische übersetzt, dass womöglich die gesamte emotionale Ladung der damaligen Augenzeugen dieser erinnerungswürdigen Veranstaltungen erhalten bleiben.

Michael Szellner

Arad, Dezember 2007

Sărbătoarea Aradului

în zilele din

17 pâna în 28 august 1834,

când cu ocazia intrării și a predării

Diplomei de Slobozire

semnate de către Majestatea Sa Apostolică

Regală și Împărătească,

a preamilstivului și mult iubitului

Tată al Țării

FRANZ I.

ca fiind

Oraș Liber Regesc,

prin

Înalt Născutul Domn

Laurenz von Orczy de Orczy,

Conducător major al lăudabilului

Comitat Arădean, numit ca și

Comisar regesc de însuși Majestatea Sa R. Î.

Emis la a 67-tea glorioasă festivitate
de naștere a Majestății R. Î. Ap. FRANZ I.

Dedicat

tuturor cetățenilor și locuitorilor acestui
oraș liber regesc, ca amintire, în anul 1835, de

J. W.

Arad

tipărit la tipografia Joseph Beichel.

Cuvânt înainte

către stimabilii locuitori ai acestui
oraș liber regesc.

De aproape nouăzeci de ani strămoșii dumneavoastră au lucrat pentru fondarea bunăstării și a libertății lor; prin perseverență și fidelitate exemplare, pentru Casa Împărătească a Austriei, în toate zilele bune și grele, au dovedit că numai cumișenie, unitate și bunăcredință sunt primele virtuți care și în timpurile cele mai târzii sunt recunoscute - și aduc dobânzi! - Lucrul început de mult; timpul atât de așteptat, există - și se află acum în fața dumneavoastră. - Mii dintre concetățenii și conlocuitorii acestui bun oraș, nu au trăit aceste zile frumoase și acest timp îmbucurător; și acelor decedați le aparține încă amintirea acestei sărbători jubiliare, și gloria urmașilor.

Vouă, stimați cetățeni! care trăiți aceste festivități cu priviri îmbucurate și în bătăile ridicate ale inimii, Vouă! și urmașilor voștri le dedic această cârticică pentru amintirea veșnică.

Tatălui nostru preamilosiv și adulat, Regelui Nostru, Binefăcătorului grijuliu pentru toate milioanele de supuși și al bunăstării acestora, al nostru FRANZ I., I-a fost rezervat de către providența dumnezeiască, să vă transmită verbal personal acele privilegii și libertăți pentru recunoașterea meritelor dumneavoastră pentru rege și patrie și să subscrie, ceea de ce se bucura și alte orașe libere regești.

Mulțumind se ridică deci inimile dumneavoastră pentru înalta bunăvoință regală și grație a monarhului nostru preamilosiv, a sfătuitoților săi înțelepți, pentru Comisarul regesc numit de însuși Înălțimea sa, și toți cei din mijlocul lor, care, ca și reprezentanți, nu s-au speriat nici de griji, de osteniri ori obstacole pentru a duce la bun sfârșit cele începute.

Gândindu-ne la toate acestea, susțineți-i ca și binefăcătorii voștri. Nu vă împotriviți lor la emiterea unor decizii, norme și dispoziții, care vi s-ar părea dure, ele sunt elaborate cu cele mai bune scopuri finale pentru voi și pentru moștenitorii voștri. În concordanță cu privilegiile și libertățile acordate și după dorința bunului Tată al Țării, totul se va face înspre Binele vostru.

Așadar salutați și aclamați cu mine și cu toți locuitorii acestui oraș liber regesc: slavă și binecuvântare! Celui mai bun dintre regi, Franz! și Ferdinand! Întregii lor ilustre Case, sfetnicilor lor înțelepți, înalt suspusului Comisar regesc și tuturor celor, care, ca și reprezentanții dumneavoastră, au făptuit și au lucrat pentru eliberarea acestui oraș liber regesc.

Decret regal de ziua Imperiului din Pressburg, 1826

Majestatea Sa Apostolică Regală și Împărătească, având în milostiva Sa vedere meritele multiple, pe care le-a obținut fața de rege și patrie; și considerând statutul și importanța acestuia, a binevoit să ridice Orașul Regal Cameral Aradul Vechi din grația Sa la un Oraș Liber Regesc. Din partea mult onorabilei Camere a Curții Maghiare s-a comunicat suprema Hotărâre prin intermediul Domnului Prefect Cameral Jos. V. Markovitz, s-a transmis Consiliului și Comunei și a fost primită cu adâncă recunoștină și cu cea mai mare bucurie.

Arad, la 19. Martie 1826.

Viena, la 4. Aprilie

Majestatea Sa Ap. R. Î. au subscris pe 28. Martie 1834 de la Orașul Regesc Cameral Aradul Vechi la un Oraș Liber Regesc, eveniment îmbucurător care s-a comunicat Consiliului întrunit și Comunei în Sala Primăriei, între cele mai bucuroase aclamații.

Arad, la 16. Aprilie 1834.

Festivitățile de duminică 17 august.

În 17 august, după amiază la ora 1, la granița de sud până la Bodrog a lăudabilului comitat al Aradului, i s-a trimis în cale o deputăție sub conducerea domnului judecător orășenesc Lazar v. Mihalovits în întâmpinarea înălțimii sale domnului comisar regesc Freiherr Laur. v. Orczy, pentru a le ura cuviincios bun venit înalt sus pușilor din partea orasului.

Această deputăție căreia i s-au alăturat numeroase căruțe și miliții cetățenești călare, l-au condus pe domnul comisar regesc până la granița orașului de acum liber regesc, unde a fost salutat de o a doua deputăție numeroasă al cărei purtător de cuvânt a fost domnul curator Andreas v. Boros, unde aceiași înalt sus puși au fost întâmpinați de către două banderii călare, compuse dinadins pentru acest scop și aceste festivități, din cetățeni și rezidenți.

Astfel, înalt sus pusul domn comisar regesc s-a deplasat cu cortegiul festiv prin Aradul Nou într-un car de gală tras de șase cai, condus de șase bărbați înveșmântați în negru după felul *Cszicos-*

ilor, care dețineau panglici în culorile orășenești legate de cai, iar sub avangarda șefului poștal R. Î. Jos. v. Graf cu două poștalioane trâmbițând printre breslele și asociațiile cetățenești alineate în coloane cu drapelele lor; unde și comunitatea israelită sub conducerea merituosului, respectabilului domn rabin șef Aaron Chorin, alineați în fața casei lor de rugăciune, și care l-au salutată cu o scurtă cuvântare onorantă pe înalt sus pusul domn comisar regesc, care a răspuns binevoitor acesteia, în fața unei nemăsurate mulțimi de cetățeni și populație aclamând, unde mai apoi s-a înființat sub mii de urale „Eljen“, „Vivat“, în cortul – capelă minunată împodobită, confecționată nouă nouă de către Primărie special pentru această rară festivitate, înaintea căreia erau aliniate totalitatea companiilor cetățenești.

Înainte de intrare, înalt sus pusului comisar regesc i s-au oferit pe o perină de mătase frumos brodată două monezi aniversare, una din aur și cealaltă din argint, immortalizând această îmbucurătoare festivitate, împreună cu un poem în limba germană predate de către trei mici băieți

și fete; mai apoi înalt sus pușii au pășit pe sub ghirlande împodobite cu bun gust, susținute de către flăcăi și fete înveșmântați în alb, înspre cort, unde înalt sus pusul comisar regesc a fost întâmpinat de către întreaga magistratură orășenească, salutat cuviincios de către domnul Primar Dom. Heim în numele întregii magistraturi și al tuturor cetățenilor, iar apoi bineprimit cu o cuvântare în limba maghiară.

Înalt suspusul domn Comisar regesc a răspuns acesteia cu puține cuvinte dar consistente și a anunțat totodată scopul trimiterii sale, ordonate de la Cel Mai Înalt Loc; apoi s-a cântat imnul popular „Gott erhalte Franz“ – „Ține-l Doamne pe Franz“ de către învățăceii Conservatorului Muzical înființat aici de către prieteni ai muzicii de mai bine de doi ani, după care domnul comisar regesc au urcat iarăși în carul de gală al dumnealui și sub prezența breslelor cetățenești și cu însoțirea celor două banderii călare precum și a tuturor companiilor cetățenești cât și a unei mulțimi populare compuse din toate clasele și din toate localitățile învecinate, apropiate și îndepărtate, au pornit spre

Casa Comitatului, unde a fost apelat de trei salve de arme de foc ale ostașilor încolonați în piață. Seara, întregul oraș a fost sclipitor iluminat; jubilarie și bucurie au domnit pretutindeni!

Festivitățile de miercuri, 20 august

Pe 20 august, în ajunul inaugurării orașului liber regesc și de ziua Sfântului Ștefan, primului rege al Ungariei, dimineața la ora 9 s-a ținut înalta slujbă festivă, la care a asistat Domnia Sa înalt suspusul Comisar regesc, întregul lăudabilul comitat și întreaga magistratură, mai apoi companiile milițiilor cetățenești în uniformă, care au tras salvele de focuri uzuale precum și din ostașii aliniați pe piață, care la rândul lor au răspuns salvelor. După ce au ascultat serviciul religios, Domnia Sa înalt suspusul Comisar regesc au trecut în revistă companiile milițiilor cetățenești și le-a lăsat să defileze înaintea Sa. Seara între orele 7 și 8, la Biserica Minorităților P. P., precum și în toate

celelalte bisericile, s-au tras clopotele mari.

Prin organizarea cetățenilor s-a susținut mai apoi un spectacol în sediul teatrului local, de către mai înaintea amintita Academie Muzicală, prilejuit de ajunul zilei festive ce urma a doua zi. Acesta a fost precedat de un prolog scris de August Miller, director al Teatrului local. Recitatorul acestuia a fost Hr. A. E. Miller. În mijlocul unei minunat aranjate decorațiuni transparente excela imaginea mult iubitului Tată al patriei noastre Franz I. într-un chenar de raze auriu, împodobit de către genii. La finele prologului s-a cântat imnul poporului „Ține-l Doamne pe Împăratul Franz“ de către toți învățăceii Conservatorului muzical, în care s-au împletit uralele puternice ale locuitorilor acestui oraș, fericiți de Domnia Sa. Teatrul a fost arhiplin iar mulțimea jubilândă a părăsit clădirea plină de bucurie și seninătate.

Festivitățile din ziua inaugurării, la 21. August

În dimineața zilei de 21 august, între orele 5 și 6, dăngătul clopotelor a salutat ziua plină de bucurii! La ora 9 înalt suspusul Domn Comisar regesc s-a deplasat la biserică, sub însoțirea multor domni oaspeți deputați, sub sunetul tuturor clopotelor, unde a fost primit la poartă de către administratorul parohial în ținuta ornată completă și care l-a introdus în minunat împodobita Casă a Domnului. După ce înalt suspusul Domn Comisar regesc s-a urcat pe tronul amenajat aici în acest scop, s-a ținut o slujbă capitală solemnă, după care s-a cântat Veni Sancti. După terminarea activităților religioase, precedat de cler și însoțit de întreaga magistratură și a domnilor deputați, la sunetul clopotelor și sub bubuiturile durdelor, înalt suspusul Domn Comisar regesc s-a obosit în deja amintitul cort, ridicat de către Primărie; acolo, în fața imaginii Majestății Sale R. Î., milostivului, multiubitului nostru Tată al Țării, înalt suspusul Domn Comisar regesc a luat loc sub o copertină fastuos decorată, după care Domnia Sa, în urma unei cuvântări în

limba maghiară, corespunzătoare circumstanțelor, a dispus citirea publică și aducerea la cunoștința opiniei publice a Diplomei de Privilegii. După terminarea citirii, înalt suspusul Domn Comisar regesc s-a ridicat cu demnitate nativă de pe șezutul său, după care a proclamat în numele Majestății Sale Imperiale Franz I. orașul mai înainte privilegiat Arad la rangul unui oraș liber regesc și l-a declarat a fi liber. Cortul capelă a fost împrejmuț de milițiile cetățenești aliniate în careu, de cele două banderii călare și de breslele cetățenești cu drapelele lor, care, după citirea Privilegiului Cel mai de Sus, cu toții au jurat credință Regelui și Patriei. Acest act, deja prin natura sa impunător, a fost încununat de splendida vreme estivală, care a făcut posibil pentru mii de străini din împrejurimi și din depărtări să asiste la această binecuvântată, solemnă sărbătoare populară. De prânz, din partea tuturor cetățenilor s-au organizat mese splendide, atât la Primărie, cât și în Sala celor Trei Crai, dar și în păduricea municipală, la care într-un entuziasm și cu bucurie de nedescris au răsunit toasturile de recunoștință pentru mult stimatul nostru Tată al Țării și pentru

magnifica Casă a Austriei, cărora le-au replicat tunetele durdelor. Iar către populație bunăoară, în orele după-amiezii, în fața orașului, pe așa zisa piață a Cazărmii Pușcașilor, s-a împărțit carnea de la doi boi mari și grași, prăjiți într-o bucată, donați de către breasla cetățenească a măcelarilor, iar de pe trei schele mari s-au turnat peste 130 de găleți de vinuri roșii și albe. Dar și militarilor R. Î. staționați aici, de la lăudabilul Regiment de Ulani Imperiali (călăreți cu armament greu - n.t.) și Regimentul de Infanterie Baron Wacquant, li s-a distribuit vin. Seara, în Sala celor Trei Crai s-a organizat un mare bal cu acces liber, care a durat pînă dimineața la ora 3. Întregul oraș a strălucit în ambele seri într-un noian de lămpi, lumini și pancarte, pe când îndeosebi Primăria strălucea deosebit de frumos, iar întreaga piață a Primăriei era amenajată și împodobită cu opaițe de tăvi cu păcură. Această sărbătoare populară, plină de bucurii și de neuitat întregii populații, a fost glorificată de cea mai desăvârșită ordine și liniște publică în mulțimea nenumărată. Patrurile militare R. Î. cât și pichetele cetățenești amplasate

nu au putut afla nici un exces sau vreo tulburare, iar abea când la miezul nopții s-a pornit o ploaie abundentă, mulțimea s-a răsfirat în liniște spre locuințele lor.

Festivitățile de Restaurare, luni, la 25. August

Pe 25. August, sub președinția înalt suspusului Domn Comisar regesc s-a desfășurat Restaurația Magistraților orașului de-acum liber regesc. Mai înainte au fost selectați 30 de cetățeni electori de către înalt suspusul Domn Comisar regesc, după care aceștia, la balotaj între 3 candidați, alegeau tot câte unul, pînă când s-a completat numărul total de șaiszeci de cetățeni electori.

Pe 26. August a fost ales apoi Domnul Jos. Stotz în funcția de Curator. Mai apoi, în această zi au fost aleși drept consilieri magistrați: domnii Dominik Heim, Lázár Mihalovits, Albert Franczely, Basil Petrovits, Fr. Scherfenéder, Georg Sekulits, Joh. Lukatsy, Paul Joanovics, Joh. Sergeul, Gab. Jankovics.

Pe 27. August după calendarul vechi era zi de sărbătoare, în care continuarea Restaurației Magistraților a trebuit să fie suspendată.

Pe 28. August s-au completat așadar toate funcțiile orășenești rămase neocupate, prin care s-a încheiat Restaurația Magistraților. Au fost aleși: ca Primar domnul Dom. Heim și ca Judecător orășenesc domnul Lázár Mihalovits; ambii au mai ocupat aceste funcții anterior și și-au adjudecat merite deosebite ca și deputați, în eforturile de a elibera (de a dobândi statutul de oraș liber regesc - n.t.) acest oraș l.r.; ambii se bucură deopotrivă de întreaga încredere a concetățenilor dumnealor. În funcția de Căpitan orășenesc a fost ales domnul Johann Lukatsy. Drept urmare, înalt suspusul Domn Comisar regesc l-a numit pe Notarul general în persoana domnului Theodor Serb., drept Hon. (Honoratius - n.t.) pe domnul Jos. Imre, drept Fiscal general pe domnul Johann Czutz și drept Exactor pe domnul Andr. Boros.

Acum, nou aleasa Magistratură (Delegatia Permanentă, Corpul funcționarilor - n.t.), în frunte cu înalt

suspusul Domn Comisar regesc, s-a deplasat la biserica orășenească, unde s-a susținut un solemn Te Deum. După aceasta, revenind la Primărie, s-a purces la ocuparea celorlalte funcții cu următorii domni aleși: Vice-Fișcal, Dem. Vlaskovics; Trezorier orășenesc, Ant. Fritsch; Controlor, Dem Alexits; Perceptor Casier, Const. Mihalovits; Contr. Bonav. Salay; Părintele Orfanilor, Johann Tengg; Controlor, Jos. Orlovits; Vice-Trezorier și Econom, Ant. Lister; Medic orășenesc, Joh. Kresztits; Chirurg orășenesc, Joh. Vranovits; Administratorul Cărții fondului funciar, Anton Damian; Inginer, Joh. Herr; Inspector al piețelor și drumurilor, Paul Poppovics; Grefier și Expeditor, Lud. Kuhn; Arhivar, Pet. Sirb; Cancelarieri, Ant. Adamaschek și Lud. Gáspár; Accesiști, Fr. Neubauer și N. Glikoresky; Vicenotari onorifici, Dem Blaskovits, Joh. Scharloth, Const. Bullay, Dem. Brasován; Vice-Fiscali, Jos. Klein, And. Stankovits, Jak. Szailer și Const. Alexandrovics; Medic onorific, Sam. Landshut; Chirurg onorific, Joh. Szebb; Locotenent orășenesc, Em Pittner; Plutonier orășenesc, Joh. Schwob.

Numele celor șaizeci de domni cetățeni electori nou aleși

Jos. Stotz.
Seb. Tököly.
Sig. Edelspacher.
Jak. Salbek.
Math. Probst.
Abrah. Nicolits.
Fr. Neumann.
Dem. Marco.
And. Marcowits.
Joh. Baumann.
Dem. Tenetzky.
Georg Fruscha.
Jos. Gregor.
Georg Illits.
And. Urbany.
Peter Gruits.
Mich. Tomits.
Math. Haas.
Nic. Kimmelman.
Tho. Kirovits.
Jos. Pachner.
Jos. Rek.
Georg Mijatovits.
Peter Klingebek.
Seb. Mihalovics.
Ali Barko.
Dem. Ajudan.
Fr. Maisstrovits.
Jac. Mischütz.
Jos. Hofer.

Joh. Gruits.
Jos. Klein.
Peter Marcovits.
Georg Dratsay.
Georg Rimsky.
Jos. Auer.
Joh. Nicolits.
Fr. Lovasi.
Mich. Janity.
Got. Thoma.
Fr. Herman.
Alex. Popovits.
St. Markovits.
Láz. Szetsansky.
Georg Priegl.
Nic. Szim.
Fr. Bartsch.
Mar. Gyorgyovits.
Wen. Fischer.
Alex. Hideg.
Anas. Mischits.
Jac. Gruber.
Fr. Schweinzer.
Pét. Lukátsy.
Hein. Lindner.
Anton Scherfeneder.
Fr. Legrady.
Alex. Radivojovits.
Jos. Andreny.
Fr. Pleyer.

Astfel, s-a împlinit Restaurația lăudabilei Magistraturi a acestui Oraș Liber Regesc Aradul-Vechi. Mii de binecuvântări adresate Majestății Sale Reg. Împ. Apost. Celui mai milostiv al nostru Tată al Țării au deschis, însoțit și încheiat această festivitate, veșnic memorabilă în anele acestui oraș liber regesc. Totalitatea Companiilor Milițiilor Cetățenești, care au efectuat parada din fața Primăriei în timpul serviciului Te Deum, cât și la alegerea magistraților, au tras o salvă triplă de focuri la încheierea acestora, căreia i s-a replicat cu tunetul mortierelor, iar când după uzualele

cuvântări de mulțumire, înalt suspusul Domn Comisar regesc au părăsit sala Primăriei, de la toți cei prezenți s-a ovaționat o furtunoasă urală de Vivat și Éljen, care cu siguranță că tuturora le-a răzbit din străfundul inimii.

Încă o dată înalt suspusul Domn Comisar regesc a fost însoțit de către întreaga Magistratură orășenească și de către totalitatea cetățenilor în uniformă până la locuința sa din Casa Comitatului; unde încă o dată a fost trasă o triplă salvă de focuri din arme ușoare și din durde, în semn de recunoștință și înspre un sfârșit definitiv.

**Numele totalității companiilor
Milițiilor cetățenești în uniformă, cât
și a celor 2 Banderii formate din
cetățeni și rezidenți, care au fost
aliniate în jurul marelui cort-capelă
din piață,
pe 17. și 21. August.**

**Bandieria cetățenească călare
sub conducerea domnului Senator
Joh. Lukacsy**

Joh. Nikolits
And. Sztaukevits
Math. Haas
Fr. Hermann
Jac. Radovanovits
Ko. Stankovits
Dem. Stankovits
Fr. Pleyer
Joh. Ritter
Georg Lázár
Nic. Popovits
Nic. Babits
Sig. Schmit
Joh. Tomits
Joh. Antonovits
Con. Bullie

Nic. Gligoreszka
Joh. Nagy
Tho. Mihsits
Peter Pitner
Laz. Setsansky
Mich. Perran
Joh. Barts
Joh. Mészáros
Joh. Kontrolor
Joh. Petrovits
Georg Csoban
Joh. Prodanovits
Ferd. Schwob
Paul Popovits
Mih. Kigyssy
Ant. Reák
Trompetist:
Jos. Künzel

**Artileria cetățenească (fondată 1809)
sub comanda domnului Locotenent
major Jos. Lippert**

Trezorier:
Hr. Jos. B. Daurer
Pirotehniști:
Jos. Braumüller
Joh. Pfligler

Caporali:

Jos. Schmit
Fr. Lippert
Joh. Pfligl
Lau. Gaupert
Jos. Albrecht

Tunari:

Math. Pongratz
Math. Katona
Math. Burda
Fr. Edlmüller
Georg Braumüller
Fr. Braumüller
And. Wittich
Ant. Jachini
Jac. Pälzel
Georg Lang
Joh. Illmann
Fr. Gober
Fried. Siebig
Ernest Fialovits
Alois. Pfligler
Math. Katalini
Peter Nikolits
Jos. Schlögl
Joh. Felgenhauer
Jac. Beer
Steph. Millisch
Alex. Rosenfeld

Ant. Osz
Fr. Scherfeneder
Joh. Benze
Wilh. Zilbaner
Paul Ritt
Leop. Walenda
Joh. Rutiska
Joh Mihalovits
2. tamburi

**Corpul cetățenesc de vânători
(fondat 1832) sub comanda
d-lui Căpitan Joh. Tengg**

Locotenent major:

Jos. Andrenyi

Sublocotenenți:

Ant. Probst
Hein. Lindner

Vânători majori:

Jos. Finster
Math. Titl

Vânători inferiori:

Carl. Scheer
Jos. Schmidt
Em. Lukatsy
Wenz. Bartl

Jos. Kolleritz
Fr. Fok
Joh Wischler
Sam. Walko
Jos. Abfall
Fr. Pichler
Jos. Dergan
Jac. Klein
Vânatori:
Steph. Baader
Joh. Horwath
Fr. Abian
Joh. Haberreger
Math. Frank
Seb. Heilman
Ig. Marcovitz
Carl. Probst
Jos. Lillin
Fr. Tones
Ant. Hofman
Joh. Ritz
Math. Stagl
Jos. Hasenfratz
Alois Rek
Jos. Edelmüller
Joh. Edelmüller
Adam Grünwald
Joh. Nagy

Mich. Feld
Fr. Kitka
Tho. Fillinger
Jos. Gelz
Jos. Schäfer
Lorenz Wallinger
Lud. Schor
Georg. Wail
Jos. Abfall
Joh. Grünvald
Jos. Zabity
Ul. Schneider
Jos. Hess
Georg. Szailer
Jos. Neusser
Ul. Zandy
Peter. Petrich
Jos. Matovics
Georg Gregonovics
Ant. Wagner
And. Schall
Ant. Haidvogel
Joh. Elsner
Nic. Lechuer
And. Abend
Con. Stenger
Ant. Glück
Georg. Plessel
Jos. Zabity

Wenzl. Felgenhauer
Carl. Kresz
Joh. Schor
Georg Borokly
Fr. Blaskovits
Joh. Eichner
Trompetiști 10 oameni
Dulgheri 2 oameni.

**Corpul cetățenesc cu coifuri (fondat
1796) Căpitan interimar Nic.
Kimmelman, sub comanda domnului
Locotenent major Joseph Auer**

Plutonieri:

Georg. Feiffer
Joh. Pekar

Caporali:

Jos. Wagner
Jos. Rek
Karl. Maixner
Lorenz Marschal
Jos. Wurmser
Math. Helf
Wenz. Makovitz

Paul Scemann
Paul Loszer
Fr. Vonka
Anton Faber
Anton Humler
Lor. Wurmbrant
Lor. Pichler
Ant. Hartl
Joh. Wilde
Hein. Girland
Mart. Benesch
Con. Alles
Joh. Schuly
Seb. Schwarz
Joh. Mosnay
And. Comitsek
Leop. Amtman
Ig. Premer
Joh. Cehösar
Joh. Schuller
Em. Zagoratz
Gab. Vegony
Fr. Wardelsteiner
Fr. Warady
Ferd. Klee
Joh. Gross
Carl. Neugebauer
Fr. Czermak

Phi. Tetesky
Phi. Hess
Alois Gruber
Ig. Czasy
Joh. Pitner
Jos. Luiger
Tamburi 2 oameni

**Corpul cetățenesc maghiar
(fondat 1796) sub comanda
domnului Căpitan Fr. Legrady**

Locotenent major:

Math. Szetsei

Sublocotenent:

Joh. Bodnar

Plutonieri:

Alex. Barko

Jos. Minich

Fr. Ajerö

Jos. Szabo

Caporali:

Lad. Mallar

Ant. Dorgovits

Paul Gruber

Ig. Karadi

Jos. Boja
Georg Henzel
Paul Dovoretzky
Jos. Kalinki
Joh. Szabo
Georg Jisler
Jos. Rozsa
Em. Babits
Step. Botka
Jac. Dobra
And. Sisos
Step. Matjok
Math. Bot
Step. Vig
Ant. Huszar
Jos. Szabo
Georg Vojnits
Mich. Szabo
Joh. Muzslai
Carl Mallar
Mich. Fülöp
Jac. Gruber
And. Oross
Paul Szaszpap
Em. Horvath
Nic. Nemeth
Georg. Horvath
Step. Dongo
Nic. Molnar

Paul Kaltai
Joh. Rosza
Peter Popjak
Jos. Papp
Lu. Göntzö
Ste. Stanischek
Jos. Nemeth
Joh. Gruber
Joh. Nagy
Joh. Komlosi
Step. Glumpko
Step. Balogh
7 bandiști, 1 trompetist

**Corpul cetățenesc iliric
(illyric - sârbesc, fondat 1796)
sub comanda d-lui căpitan
Georg Illits.**

Căpitan secund:

Marc. Georgievits

Locotenenți majori:

La. Deskalovits

Alex. Radivojevits

Sublocotenenți:

Peter Marenkovits

Joh. Nikolits

Georg Gruits
Trant. Stojkovits
Plutonieri:
Paul Antonovits
Joh. Gyermeck
Caporali:
Joh. Czefay
Peter Deheljan
Peter Vidulov
Nes. Szava
Georg Telesan
Peter Mundrutz
Max. Joanovits
Iwa. Wasilie

Georg Molnaar
And. Maygaros
Joh. Martolay
Paul Kowasevits
Dem. Antonvits
Aug. Szavits
Georg Kuzman
Joh. Stanulovits
Peter Jovanovits
Max. Dragrits
Nic. Kretz
Sim. Thomits
Dem. Kuzman
Elias Maris

Peter Felnakan
Mich. Zsivkovits
The. Maris
Peter Gligoreszku
Mih. Lapadat
Peter Csivan
Joh. Göbelö
Joh. Juhotz
Jos. Vekenti
Georg Ferko
Ger. Goron
Theo. Zsakan
Joh. Petrovits
Georg Moldovan
Al. Furtsak
Peter Argylan
6 bandiști. 1 trompetist

**Bandieria rezidenților călare sub
comanda domnului perceptor – casier
Const. Mihalovits**

Joh. Fogel
Jos. Jeorjan
Fr. Michlbauer
Laz. Constantin
Ig. Pittner

Nic. Szutz
Chr. Kerestesy
Math. Wasdian
Ant. Pittner
Aug. Borsas
Tho. Mundjan
Georg. Duma
Seb. Kussmann
cu 70 de soldați.

Stindardul generos brodat cu aur a fost donat Banderiei cetățenești de către doamna Eustahia von Arschitz. Banderia cetățenească a fost onorată de asemenea de o stindardă frumoasă, bogat împodobită, din partea domnului Fr. Lovasi.

Arads Feierlichkeit

an den Tagen

vom 17. bis 28. August 1834,

als bei Gelegenheit des Einzuges und der Uebergabe
des von Sr. k. k. Apostolischen Majestät unsers al-
lergnädigsten und vielgeliebten Landesvaters

FRANZ I.

unterzeichneten Elibertirungs - Diploms

zur

Königlichen Freistadt,

durch

Seiner Hochgeboren dem Herrn Freiherrn

Laurenz von Orczi de Orczy,

Obergespann des löbl. Arader Comitats, als Höchst
von Sr. k. k. Majestät ernannten kön. Commissär.

Ausgegeben am glorreichen 67-ten Geburtsfeste

Sr. k. k. Ap. Majestät **FRANZ I.**

Gewidmet

allen Bürgern und Bewohnern dieser königl.
Freistadt, zum Andenken im Jahre 1835, von

J. W.

A R A D,

gedruckt in der Joseph Beichel'schen Buchdruckerei.

V o r w o r t

An die edlen Bewohner dieser königlichen
Freistadt.

Beinahe seit neunzig Jahren haben Ihre Vor-
fahren an der Gründung Ihres Wohlstandes
und Ihrer Freiheit gearbeitet; durch muster-
hafte Ausdauer und Treue an das erlauchte
Kaiserhaus Österreichs, in allen guten und
schwierigen Tagen, haben Sie bewiesen, dass
nur Biedersinn, Einigkeit — und Redlichkeit,
die ersten aller Tugenden sind, welche auch
noch in den spätesten Zeiten anerkannt, —
und Zinsen tragen! — Das lange angefangene
Werk; die längst erwünschte Zeit, ist — und
liegt nun vor Ihnen! — Tausende Ihrer Mit-

bürger und Mitbewohner dieser guten Stadt, haben diese schönen Tage, diesen frohen Zeitpunkt nicht erlebt; auch jenen Abgeschiedenen gehört noch das Andenken dieses beglückenden Jubelfestes, und der Ruhm der Nachkommen. — — —

Ihnen, edle Bewohner! die Sie mit freudetrunkenen Blicken, mit hochklopfenden Herzen, allen diesen Feierlichkeiten beiwohnten; Ihnen! und Ihren Nachkommen! widme ich dieses Büchlein zum ewigen Andenken! —

Unserm allergnädigsten, angebeteten Landesvater, Unserm König, Unserm um alle Seiner Millionen Unterthanen, um ihren Wohlstand beflissenen Wohlthäter und Vater Franz I., war es von der göttlichen Vorsehung aufbewahrt, Ihnen wörtlich jene Privilegien und Freiheiten in Anerkennung Ihrer Verdienste für König und Vaterland zu geben und zu

unterzeichnen, deren sich andere königliche Freistädte erfreuen. —

Dankend erheben sich demnach Ihre Herzen für die grosse königliche Huld und Gnade Unsers allergnädigsten Monarchen, Seiner weisen Rathgeber, Seines von Allerhöchst Ihm ernannten königl. Commissärs und aller Jener aus Ihrer Mitte, die als Ihre Repräsentanten weder Sorge, Mühe, noch Hindernisse scheuten, um das angefangene Werk glücklich zu vollenden.

Eingedenk diesem Allen, unterstützen Sie sie als Ihre Wohlthäter! Murren Sie nicht bei mancher Ihnen hart scheinenden Verfassung, Auflage — und Verfügung, sie sind alle zu Ihren und Ihrer Nachkommen besten Endzweck veranstaltet. Nach dem Sinne ihrer Ihnen gegebenen Privilegien und Freiheiten, und nach dem Willen Unsers gütigsten Landesvaters, wird Alles zu Ihrem Besten ausgeführt.

Begrüssen Sie demnach, und rufen Sie mit mir und allen Bewohnern dieser königl. Freistadt, aus: Heil und Segen! dem besten der Könige, Franz! und Ferdinand! Ihrem ganzen erlauchten Hause, Ihren weisen Rathgebern, dem Hochgebornen königl. Commissär und allen Jenen, welche als Ihre Repräsentanten an der Freiwerdung dieser königl. Freistadt gewirkt und gearbeitet haben.

Königl. Decret auf dem Reichstag zu Pressburg 1826.

Se. k. k. Apost. Majestät haben die königl. Cameral-Stadt Alt-Arad in huldreichster Anbetracht der mannigfaltigen Verdienste, welche sich dieselbe um König und Vaterland erworben hat; und in Erwägung ihrer Verfassung und Bedeutendheit, zu einer königl. Freistadt allergnädigst zu erheben geruhet. Von Seite der Hochlöbl. Ungarischen Hofkammer, wurde die Allerhöchste Entschliessung mittelst des Herrn Cameral-Präfecten Jos. v. Markovitz, dem Rathe und der Gemeinde zugestellt, und mit lautem Dank und der höchsten Freude, aufgenommen.
Arad den 19. März 1826.

Wien den 4. April.

Se. k. k. Apost. Majestät haben am 28. März 1834, die königl. Cameral-Stadt Alt-Arad, zu einer königl. Freistadt unterzeichnet, welches frohe Ereigniss dem versammelten Rathe und der Gemeinde, mit dem frohesten Jubel im Rathhaus-Saale bekannt gemacht wurde.

Arad den 16. April 1834.

Feierlichkeit Sonntag den 17. August.

Am 17. August Nachmittag um 1 Uhr, wurde dem Hochgebornen k. Herrn Commissär Freiherrn Laur. v. Orczy, um Hochdieselben von Seite der Stadt geziemendst zu bewillkommen, eine Deputation unter Anführung des Herrn Stadtrichters Lázár v. Michalovits bis Bodrog, an der südlichen Grenze des löbl. Arader Comitats, entgegengesendet. Dieser Deputation, der sich noch zahlreiche Wägen und reitende Bürgermilitzen anschlossen, geleiteten den kön. Herrn Commissären bis an die Grenze der nun königl. Freistadt, wo eine zweite zahlreiche Deputation, deren Wortführer der Herr Vormund Andreas v. Boros war, begrüsst, wo Hochdieselben, von zwei eigens zu diesem Zweck und Feierlichkeit errichtete, aus Bürgern und Insassen zusammengesetzten reitenden Banderien, empfangen wurden. So begab sich der Hochgeborne Herr k. Commissär im feierlichen Zuge durch Neu-Arad, in einem sechsspännigen Gallawagen, geführt von 6 nach Art der Cszi-cosen schwarz gekleideten Männern, welche Bänder von der städtischen Farbe an den Pferden hielten, und unter Vorfahrung des k. k. Postmeisters Jos. v. Graf, mit zwei blasenden Postillons zwischen den mit ihren Fahnen in Spalier aufgestellten bürgerl. Zünften und Innungen, wo auch die israelitische

Gemeinde unter Anführung ihres verdienstvollen, würdigen Herrn Oberrabbiners Aaron Chorin, vor ihrem Bethause aufgestellt waren, und den Hochgeb. Herrn k. Commissär mit einer kurzen Rede ehrerbietigst bewillkomnten, die Deroselber auch gütigst erwiderten, von einer zahllosen Menge jubelnder Bürger und Volks begleitet in die Stadt auf den grossen Marktplatz, und verfügten sich unter tausendstimmigen Eljen und Vivatrufen, in das vor dem Rathhause ganz neu zu dieser seltenen Feierlichkeit hergestellte, herrlich verzierte Kapellenzelt, vor welchem sämtliche Bürger-Comp. aufgestellt waren. Vor dem Eintritt wurde dem Hochgeb. Herrn k. Commissär auf einem schön gestickten seidenen Kissen zwei, diese freudreiche Feierlichkeit verewigende Denkmünzen, eine von Gold und die andere von Silber, samt einem Gedicht in deutscher Sprache, von drei kleinen Knaben und Mädchen überreicht; sodann schritten Hochdieselben unter geschmackvoll verzierten, von weiss gekleideten Knaben und Mädchen emporgehaltenen Guirlanden, in das Zelt, allwo der Hochgeb. Herr k. Commissär, von dem gesamten Stadtmagistrate ehrerbietigst empfangen, von dem Herrn Bürgermeister Dom. Heim aber, im Namen des ganzen Magistrats und der sämtlichen Bürgerschaft, geziemendst begrüsst, und mit einer Rede in ungarischer Sprache, bewillkommet wurde.

Der Hochgeb. Herr k. Commissär antwortete hierauf mit wenig, aber gehaltvollen Worten, und verkündete zugleich den Zweck Seiner vom Allerhöchsten Orte aus angeordneten Sendung; dann wurde von den Zöglingen des hier durch einige Musikfreunde errichteten, und bereits seit zwei Jahren bestehenden Musik-Conservatoriums, die Volkshymne: „Gott erhalte Franz“ abgesungen, wonach der Herr k. Commissär wieder Seinen Gallawagen bestieg, und unter Vortretung der bürgerl. Zünfte und Begleitung der zwei reitenden Bänderien, so wie der sämtlichen Bürger-Compagnien, und einer aus allen Klassen, und von den nahe und ferne umliegenden Ortschaften herbeigeströmten Volksmenge nach dem Comitathause fuhren, allwo dreimaliges Kleingewehrfeuer von den auf dem Platz aufgestellten Pöllern, erwiedert wurde. Abends war die ganze Stadt aufs Glänzendste beleuchtet; Jubel und Freude herrschte aller Orten!

Feierlichkeit Mittwoch den 20.

August.

Den 20. August, als am Vorabend der Installation der k. Freistadt, und am Tage des heil. Stephans, ersten Königs von Ungarn, war früh um 9 Uhr feierliches Hochamt, dem Se. Hochgeb. der Herr k. Comis-

sär, das ganze löbl. Comitathaus und Stadtmagistrat, dann die uniformirten Bürgermilitz-Compagnien, beiwohnten, welche die gewöhnlichen Salven gaben, und aus den auf dem Platz aufgestellten Pöllern, erwiedert wurden. Nach angehörtem Gottesdienste besichtigte Se. Hochgeb. der Herr k. Commissär die Bürgermilitz-Compagnien, und liessen dieselben vor sich vorbei ziehen. Abends von 7 bis 8 Uhr, wurde in der Kirche der ehrwürdigen P. P. Minoritten, wie in allen übrigen Kirchen, mit den grossen Glocken geläutet.

Auf Veranstaltung der Bürgerschaft wurde dann, als am Vorabend des kommenden, feierlich folgenden Tages, von dem vorerwähnten Musik-Conservatorium, im hiesigen Theater musikalische Academie gegeben. Derselben ging ein, zu dieser Feier eigens von August Miller, Director des hiesigen Theaters, gedichteter Prolog voraus. Sprecher desselben war Hr. A. E. Miller. In einer herrlich arrangirten, transparenten Decoration, prangte das Bild unsers allgeliebten Landesvaters Franz I. im goldenen Strahlenkranze, welches von Genien bekränzt war. Am Schlusse des Prologs wurde von sämtlichen Zöglingen des Musik-Conservatoriums, die Volkshymne: „Gott erhalte Franz den Kaiser“ abgesungen, in welche der laute Jubel der frohen, durch Ihn beglückten Bewohner dieser Stadt, sich einmischte. Das

Schauspielhaus war gedrängt voll, und die jubelnde Menge verliess dasselbe mit Frohsinn und Heiterkeit.

Feierlichkeit am Installations- Tag, Donnerst. den 21. Aug.

Den 21. August Morgens von 5 bis 6 Uhr, begrüßte das Geläute der Glocken den freudenreichen Tag! Um 9 Uhr begab sich der Hochgeb. Herr k. Commissär in Begleitung vieler deputirter Herren Gäste unter dem Geläute aller Glocken in die Kirche, wo ihn der Pfarr-Administrator im vollen Kirchen-Ornate an der Pforte empfing, und in das herrlich geschmückte Gotteshaus einführte. Nachdem der Hochgeb. Herr k. Commissär den eigens hiezu verfertigten Thron bestiegen hatte, wurde ein solenes Hochamt abgehalten, nach welchem das Veni Sancti abgesungen. Nach geendigter heiliger Handlung verfügte sich, unter Vortritt der Geistlichkeit und in Begleitung sämtlicher Magistratualen und der Herren Deputirten, unter dem Geläute aller Glocken und Pöllerdonner der Hochgeb. Herr k. Commissär in das oberwähnte, vor dem Rathhause errichtete Zelt; dort, gegenüber dem Bildnisse Sr. k. k. Majestät unsers allernädigsten, allgeliebten Landes-Vaters, nahm der Hochgeb. Herr k. Commissär unter einem prächtig decorirten Baldachin, Platz, worauf Hochdieselben nach einer, den Um-

ständen angemessenen Rede in ungarischer Sprache, das königl. Privilegiums-Diplom öffentlich vorlesen und publiciren liess. Nach geendigter Vorlesung erhob sich der Hochgeb. Herr k. Commissär mit angeborner Würde von seinem Sitze, und hatte im Namen Sr. k. Majestät Franz I. die vorherige privilegierte Stadt Arad in eine königl. Freistadt erhoben, und frei erklärt. Das Capellenzeit war von den im Viereck aufgestellten Bürgermilitz-Compagnien, den zwei reitenden Banderien und den bürgerl. Zünften mit ihren Fahnen, umgeben, welche nach Ablesung des Allerhöchsten Privilegiums, sämtlich den Eid der Treue für König und Vaterland, schwuren. Den schon an sich imposanten Act verherrlichte das schönste Sommerwetter, welches auch Tausenden von Fremden aus der Nähe und Ferne es möglich machte, an diesem gesegneten, feierlichen Volksfeste Antheil zu nehmen. Zu Mittags wurden von Seite der gesamten Bürgerschaft glänzende Tafeln, sowohl im Rathhause als auch im Stadtwaldchen, veranstaltet, wobei mit unbeschreiblicher Freude und Enthusiasmus, die Toaste der Dankbarkeit für unsern verehrten Landesvater und das erlauchte Haus Oesterreich ertönten, welche von dem Donner der Pöller erwiedert wurden. An das Volk aber wurde in den Nachmittags-Stunden Fleisch von zwei grossen fetten Ochsen, welche die

bürgerl. Fleischhauer-Zunft zum Geschenke darbrachten, vor der Stadt auf dem sogenannten Büchsen-Casern-Platz ganz gebraten ausgetheilt, und von drei grossen Gerüsten flossen über 130 Eimer rothe und weisse Weine. Auch dem hier stationirten k. k. Militär vom löbl. Kaiser-Uhlanen- und Baron Wacquant-Infanterie-Regimente wurde Wein verabfolgt. Abends war im Saale zu den drei Königen grosser Freiball veranstaltet, der bis Morgens 3 Uhr währte. Die ganze Stadt flimmerte an beiden Abenden in einem Meer von Lampen, Lichtern und Transparenten, wobei besonders das Rathhaus ausgezeichnet schön brillantirte, und der ganze Hauptplatz war mit Pechpfannen besetzt und beleuchtet. Die schönste Ordnung und Ruhe unter einer zahllosen Menschenmenge verherrlichte dieses, allen Bewohnern unvergessliche, freudenreiche Volksfest. Das patrollirende k. k. Militär sowohl, als die angestellten Bürger-Piquets, konnten nicht einen Excess oder Unruhe auffinden, und erst als um Mitternacht ein reichlicher Regen fiel, zerstreute sich die Menge ruhig in ihre Wohnungen.

~~~~~

Restaurations - Feierlichkeit Montag den 25. Aug.

Den 25. August war auf dem Rathhause, unter dem Versitze des Hochgeb. H. k. Com.

die Magist.-Restauration der unnehrligen k. Freistadt. — Zuvor wurden von dem Hochgeb. Herrn k. Commissär dreissig Wahlbürger erwählt, worauf diese, mittelst Balotagen, unter 3 Candidaten, immer Einen wählten, bis die Zahl der sechzig Wahlbürger, vollständig war.

Den 26. August wurde dann Herr Jos. Stotz zum Vormund erwählt. Erwählt wurden ferner an diesem Tage zu Magistrats-Räthen: die Herren Dominik Heim, Lázár Mihalovits, Albert Franczely, Basil Petrovits, Fr. Scherfenéder, Georg Sekulitz, Joh. Lukatsy, Paul Joanovics, Joh. Sergeul, Gab. Jankovics.

Am 27. August war nach alten Kalender Feiertag, wo die Fortsetzung der Magistrats-Restauration unterbleiben musste.

Am 28. August wurden demnach alle noch unbesetzten städtischen Aemter ergänzt, und hiemit die Magistrats-Restauration beendet. Erwählt wurden: zum Bürgermeister Herr Dom. Heim, und zum Stadtrichter Herr Lázár Mihalovits; beide haben diese Aemter schon früher begleitet, und Sich um die Erlangung der Freiwerdung dieser k. Freistadt als städtische Deputirte, besondere Verdienste erworben; Beide geniessen auch das vollkommenste Zutrauen ihrer Mithürger. Zum Stadthauptmann wurde erwählt Herr Johann Lukatsy. Hierauf ernannte der Hochgeb. Herr k. Commissär zum Obernotär Herrn

Theodor Serb, zum Hon. Herrn Jos. Imre, zum Ober-Fiscal Herrn Johann Czutz, und zum Exactor Herrn Andr. Boros.

Nun begab sich der neugewählte Magistrat, mit dem Hochgeb. Herrn k. Comissär an der Spitze, in die Pfarrkirche, allwo ein solenes Te Deum abgehalten wurde. Nach demselben wieder auf das Rathhaus zurückkehrend, ging die Besetzung der übrigen Aemter durch folgende Herren Erwählte vor sich: Vice-Fiscal, Dem. Vlaskovics; Stadtkämmerer, Ant. Fritsch; Controllor, Dem. Alexits; Cassa-Perceptor, Const. Mihalovits; Contr. Bonav. Salay; Waisenvater, Johann Tengg; Controllor, Jos. Orlovits; Vice-Kämmerer und Oeconom, Ant. Lister; St. Physicus, Joh. Kresztits; St. Chirurgus, Joh. Vranovits; Grundbuchs-Verwalter, Anton Damian; Ingenieur, Joh. Herr; Markt- und Weg-Inspector, Paul Poppovics; Protokollist und Expeditor, Lud. Kuhn; Archivar, Pet. Sirb; Kanzlisten, Ant. Adamaschek und Lud. Gáspár; Accesisten, Fr. Neubauer und N. Glikoresky; Hon. Vice-Notäre, Dem. Blaskovits, Joh. Scharloth, Const. Bullay, Dem. Brasován; Vice-Fiscale, Jos. Klein, And. Stankovits, Jak. Szailer und Const. Alexandrovics; Hon. Phys., Sam. Landshut; Hon. Chirurgus, Joh. Szebb; Stadtlieutenant, Em. Pittner; Stadtwachtmeister, Joh. Schwob.

Namen der neuerwählten sechs-
zig Herren Wahlbürger.

Jos. Stotz.
Seb. Tököly.
Sig. Edelspacher.
Jak. Salbek.
Math. Probst.
Abrah. Nicolits.
Fr. Neumann.
Dem. Marco.
And. Marcowitz
Joh. Baumann.
Dem. Tenetzky.
Georg Fruscha.
Jos. Gregor.
Georg Illits.
And. Urbany.
Peter Gruits.
Mich. Tomits.
Math. Haas,
Nic. Kimmelman.
Tho. Kirovits.
Jos. Pachner.
Jos. Rek.
Georg Mijatovits.
Peter Klingenberg.
Seb. Mihalovics.
Ali Barko
Dem. Ajudan.
Fr. Maisstrovits.
Jac. Mischütz.
Jos. Hofer.

Joh. Gruits.
Jos. Klein.
Peter Marcovits.
Georg Dratsay.
Georg Rimsky.
Jos. Auer.
Joh. Nicolits.
Fr. Lovasi.
Mich. Janity
Got. Thoma.
Fr. Herman.
Alex. Popovits.
St. Markovits.
Láz. Szetsansky.
Georg Priegl.
Nic. Szim.
Fr. Bartsch.
Mar. Gyorgyovits.
Wen. Fischer.
Alex. Hideg.
Anas. Mischits.
Jac. Gruber.
Fr. Schweinzer.
Pét. Lukátsy.
Hein. Lindner.
Anton Scherfeneder.
Fr. Legrady.
Alex. Radivojovits.
Jos. Andreny.
Fr. Pleyer.

Somit war die Restauration des löbl. Magistrats dieser k. Freistadt Alt-Arad vollendet. Tausendfältige Segnungen für Se. k. k. Apost. Majestät Unsers allergnädigsten Landesvaters, eröffneten, begleiteten und schlos-

sen diese, in den Annalen dieser k. Freistadt ewig denkwürdige Feierlichkeit. Die gesamten Bürgermilitz-Compagnien, welche während des Te Deums, so wie auch bei der Magistrats-Wahl, vor dem Rathhause paradirten, gaben am Schlusse derselben eine dreimalige Salve, welche aus donnernden Mörsern kräftig erwiedert wurde, und als nach den üblichen Dankreden der Hochgeb. Herr k. Commissär den Rathhaus-Saal verliessen, ertönte von allen Anwesenden ein stürmischer Vivat- und Eljen-Ruf, der gewiss Allen aus dem Grunde ihres Herzens ging. Noch einmal wurden der Hochgeb. Hr. k. Commissär von dem gesamten Stadtmagistrate und der sämtlichen uniformirten Bürgerschaft, bis in Seine Wohnung im Comitathause, begleitet; wo nochmals eine dreimalige Danksalve aus Kleingewehr und Pöllern zum gänzlichen Schlusse abgefeuert wurde.

Namen der sämtlichen uniformirten Bürgermilitz-Comp., samt den 2 aus Bürgern und Insassen bestehenden Banderien, welche am 17. und 21. August um das grosse Kapellenzelt am Marktplatz aufgestellt waren.

Das bürgerl. Banderium zu Pferd.

Unter Anführung des Herrn Senators Joh. Lukacsy.
 Joh. Nikolits. | Math. Haas.
 And. Sztankovits. | Fr. Hermann.

Jac. Radovanovits.
 Ko. Stankovits.
 Dem. Stankovits.
 Fr. Pleyer.
 Joh. Ritter.
 Georg Lázár.
 Nic. Popovits.
 Nic. Babits.
 Sig. Schmit.
 Joh. Tomits.
 Joh. Antonovits.
 Con. Bullie.
 Nic. Gligoreszka.
 Joh. Nagy.
 Tho. Mihsits.

Peter Pitner,
 Laz. Setsansky.
 Mich. Perran.
 Joh. Barts.
 Joh. Mészáros.
 Joh. Kontrolor.
 Joh. Petrovits.
 Georg Csoban.
 Joh. Prodanovits.
 Ferd. Schwob.
 Paul Popovits.
 Mih. Kigyssy.
 Ant. Reák.
 Trompeter:
 Jos. Künzel.

Die bürgerl. Artillerie. (Erichet 1809.)

Unter dem Commando des Herrn Oberlieutenants
 Jos. Lippert.

Rechnungsführer:	Ant. Jachini.
Hr. Jos. B. Daurer,	Jac. Pätzl.
Feuerwerker:	Georg Lang.
Jos. Braumüller.	Joh. Illmann.
Joh. Pfligler.	Fr. Gober.
Corporals:	Fried. Siebig.
Jos. Schmit.	Ernest Fialovits.
Fr. Lippert.	Alois Pfligler.
Joh. Pfligl.	Math. Katalini.
Lau. Gaupert.	Peter. Nikolits.
Jo. Albrecht.	Jos. Schlögl.
Kanonier:	Joh. Felgenhauer.
Math. Pongratz.	Jac. Beer.
Math. Katona.	Steph. Millisch.
Math. Burda.	Alex. Rosenfeld.
Fr. Edlmüller.	Ant. Osz.
Georg Braumüller.	Fr. Scherfenéder.
Fr. Braumüller:	Joh. Benze.
And. Wittich.	Wilh. Zilbaner.

Paul Ritt.
Leop. Walenda,
Joh. Rutiska.

Joh. Mihalovits.
2 Mann Tambours.

Das bürg. Jäger-Corps. (Errichtet 1832.)

Unter dem Com. des H. Hauptmanns Joh. Tengg.

Ober-Lieutenant:
Jos. Andrenyi,
Unter-Lieutenant:

Ant. Probst.
Hein. Lindner.

Ober-Jäger:

Jos. Finster.
Math. Titl.

Unter-Jäger:

Carl Schcer.
Jos. Schmidt.
Em. Lukatsy,
Wenz. Bartl.
Jos. Kollerits.
Fr. Fok.
Joh. Wischler.
Sam. Walko,
Fr. Pichler.
Jos. Dergan.
Jac. Klein.

Jäger:

Steph. Baader.
Joh. Horwath.
Fr. Abian.
Joh. Haberregger.
Math. Frank.
Seb. Heilman.
Ig. Marcovita.
Carl Probst.
Jos Lillin.
Fr. Tones.
Ant. Hofman.

Joh. Ritz.
Math. Stagl.
Jos. Hasenfratz.
Alois Rek.
Jos. Edelmüller.
Joh. Edelmüller.
Adam Grünwald.
Joh. agy.
Mich. Feld.
Fr. Kitka.
Tho. Fillinger.
Jos. Gelz.
Jos. Schäfer.
Lorenz Wallinger.
Lud. Schor.
Georg Wail.
Jos. Abfall.
Joh. Grünvald,
Jos. Zabity,
Ul. Schneider.
Jos. Hess.
Georg Szailer.
Jos. Neusser.
Ul. Zandy
Peter Petrich.
Jos. Matovics.
Georg Gregonovics.
Ant. Wagner.
And. Schall.
Ant. Haidvogl.
Joh. Elsner.
Nic. Lechuer.

And. Abend.
Con. Stenger.
Ant. Glück.
Georg Plessel.
Wenzl. Felgenhauer.
Carl Kresz.

Joh. Schor.
Georg Borokly.
Fr. Blaskovits.
Joh. Eichner.
Trompeter 10 Mann.
Zimmermänner 2 Mann.

Das bürg. Helmisten - Corps. (Er-
richtet 1796.)

Interims-Hauptmann Nic. Kimmelman.

Unter dem Commando des Herrn Oberlieutenants
Joseph Auer.

Wachtmeister:

Georg Feißler.
Joh. Pekár.

Corporals:

Jos. Wagner.
Jos. Rek.
Karl Maixner.
Lorenz Marschal.
Jos. Wurmser.
Math. Helf.

Wenzl. Mihalovits

Paul Seemann.
Paul Loszer.
Fr. Vonka.
Anton Faber.
Anton Humler.
Lor. Wurmbrant.
Lor. Pichler.
Ant. Hartl.
Joh. Wilde.
Hein. Girland.
Mart. Benesch
Con. Alles.

Joh. Schuly.
Seb. Schwarz.
Joh. Mosnay.
And. Comitsek.
Leop. Amtman.
Ig. Premer.
Joh. Cchösár.
Joh. Schuller.
Em. Zagoratz.
Gab. Vegony.
Fr. Wardelsteiner.
Fr. Warady.
Ferd. Klée.
Joh. Gross.
Carl Neugebauer.
Fr. Czermak.
Phi. Tctesky.
Phi. Hess
Alois Gruber.
Ig. Czasy.
Joh. Pitner.
Jos. Luiger.
Tambours 2 Mann.

Das bürgerl. ungarische Corps.
(Errichtet 1796.)

Unter dem Commando des Herrn Hauptmanns
Fr. Legrady.

Ober-Lieutenant: Math. Szetsei. Unter-Lieutenant: Joh. Bodnar. Wachtmeister: Alex. Barkó. Jos. Minich. Fr. Ajerö. Jos. Szabo. Corporals: Lad. Maltar. Ant. Dorgovits. Paul. Gruber. Ig. Karadi. Jos. Boja. Georg Henzel. Paul Dovoretzki. Jos. Kalinki. Joh. Szabo. Georg Jisler. Jos. Rozsa. Em. Babits. Step. Botka. Jac. Dobra. And. Sisos. Step. Matjok. Math. Bot.	Step. Vig. Ant. Huszár. Jos. Szabó. Georg Vojnits. Mich. Szabo. Joh. Muzslai. Carl. Mallár. Mich. Fülöp. Jac. Gruber. And Oross. Paul Szaszpap. Em. Horvath. Nic. Németh. Georg Horvath. Step. Dongo. Nic. Molnar. Paul Kaltai. Joh. Rosza. Peter Popjak. Jos. Papp. Lu. Göntzö. Ste. Stanischek. Jos. Németh. Joh. Gruber. Joh. Nagy. Joh. Komlosi. Step. Glumpko. Step. Balogh. 7 Bandisten. 1 Tromp.

Das bürgerl. illyrische Corps.
(Errichtet 1796.)

Unter dem Commando des Herrn Hauptmanns
Georg Illits.

2ter Hauptmann: Marc. Georgievits. Ober-Lieutenant: Lá. Deskalovits. Alex. Radivojevits. Unter-Lieutenant: Peter Marenkovits. Joh. Nikolits. Georg Gruits. Trant. Stojkovits. Wachtmeister: Paul Antonovits. Joh. Gyermek. Corporals: Joh. Czefay: Peter Deheljan. Peter Vidulov. Nes. Száva. Georg Telesán. Peter Mundrutz. Max. Joanovits: Iwa. Wasilie. Georg Molnár. And. Maygaros. Joh. Martolay. Paul Kowasevits.	Dem. Antonovits. Aug. Szavits. Georg Kuzman. Joh. Stanulovits. Peter Jovanovits. Max. Dragrits. Nic. Kretz. Sim. Thomits. Dem. Kuzman. Elias. Máris. Peter Felnakan. Mich. Zivkovits. The. Máris. Peter Gligoreszku. Mich. Lapadat. Peter Csivan. Joh. Göbelö. Joh. Juhotz. Jos. Vekenti. Georg Ferko. Ger. Coron. Theo. Zsákán. Joh. Petrovits. Georg Moldovau. Al. Furtsak. Peter Argylan. 6 Bandisten. 1 Tromp.

Das Insassen - Banderium zu Pferd.

Unter dem Commando des Herrn Cassa-Perceptors
Const. Mihalovits.

Joh. Fogel.	Math Wasdian.
Jos. Jeorján.	Ant. Pittner.
Fr. Nichlbauer.	Aug. Borsas.
Láz. Constantin.	Tho. Mundján.
Ig. Pittner.	Georg Duma.
Nic. Szütz.	Seb. Kussmann.
Chr. Kerestésy,	Mit 70 Gemeinen.

Dem bürgerl. Banderium ist die reich
mit Gold gestickte Standarte von der Frau
Eustachia v. Arschitz, zum Geschenk gege-
ben worden.

Dem Insassen-Banderium verehrte eben-
falls Herr Fr. Lovási eine schöne, reich ver-
zierte Standarte.

Notă:

În cele ce urmează vă prezentăm câteva
imagini cu reprezentări ale unor picturi
(ulei sau acuarelă) de epocă și fotografii
ale unor însemne heraldice legate de
statutul de oraș liber regesc dobândit de
Arad în 1834. Multe din artefactele
originale sunt deteriorate, astfel că
reprezentarea lor pare a fi defectuoasă.
Ne-am străduit totuși să oferim imagini cât
mai bune, ușor prelucrate electronic.

Anmerkung:

Der Anhang enthält Abbildungen von
Gemälden (Öl oder Aquarell) sowie
Darstellungen von Heraldik-Objekten aus
der Zeit der Würde als königliche Freistadt
von Arad, anno 1834. Viele der Original-
Artefakte sind beschädigt, so dass auch
deren Darstellungen diese leichten Fehler
aufweisen. Dennoch haben wir uns
bemüht, die Abbildungen soweit wie
möglich in der besten zugänglichen Form
zu wiedergeben (elektronisch bearbeitet).

IMAGINI – ABBILDUNGEN

Coperta / Umschlag vezi Fig.1. siehe Abb.1.

- Fig.1. / Abb.1. Arad, Festivitatea de slobozire a oraşului liber regesc, actuala Piaţa Avram Iancu, 1834 – pictor naiv necunoscut
Arad, Feierlichkeiten zur Libertierung der königlichen Freistadt, heute Avram Iancu Platz, 1834 – unbekannter naiver Maler
- Fig.2. / Abb.2. Împăratul Franz I. – pictor: Amerli (domeniu public Wikimedia), 1830
Kaiser Franz I. – Maler: Amerli (Wikimedia, öffentliche Domäne), 1830
- Fig.3. / Abb.3. Comisarul regal, Conte de Laurenz von Orczy de Orczy – reproducere, gravură, circa 1838
Königlicher Obmann, Graf Laurenz von Orczy de Orczy – Reproduktion, Kupferstich, etwa 1838
- Fig.4. / Abb.4. Dominicus Heim, primarul Aradului, 1834 – pictor necunoscut
Dominicus Heim, Bürgermeister von Arad, 1834 – Maler unbek.
- Fig.5. / Abb.5. Arad, Primăria în 1834 – acuarelă, pictor Koszkol Jenő
Arad, Bürgermeisteramt 1834 – Aquarell, Maler Koszkol Jenő
- Fig.6. / Abb.6. Arad, casa Hirschl, pictură de epocă – pictor naiv necunoscut
Arad, Hirschl Haus Anfang XIX. Jh. – naive Malerei, Autor unbekannt
- Fig.7. / Abb.7. Arad pe la 1800 – pictor naiv necunoscut
Arad um 1800 – naive Malerei, Autor unbekannt
- Fig.8. / Abb.8. Paradă militară pe la 1834 – pictor naiv necunoscut
Militärparade um 1834 – naive Malerei, Autor unbekannt
- Fig.9. / Abb.9. Diploma de eliberare 1834
Libertierungs-Urkunde 1834
- Fig.10. / Abb.10. Drapelul oraşului liber regesc Arad la 1834
Flagge der königlichen Freistadt Arad ab 1834
- Fig.11. / Abb.11. Stema oraşului liber regesc Arad de la 1834
Wappen der königlichen Freistadt Arad ab 1834
- Fig.12. / Abb.12. Arad pe la 1834 – pictură naivă, autor necunoscut
Arad um 1834 – naive Malerei, Autor unbekannt

Fig.1. / Abb.1.

Fig.6. / Abb.6.

Fig.4. / Abb.4.
44

Fig.5. / Abb.5.

Fig.2. / Abb.2.

Fig.3. / Abb.3.

Fig.10. / Abb.10.

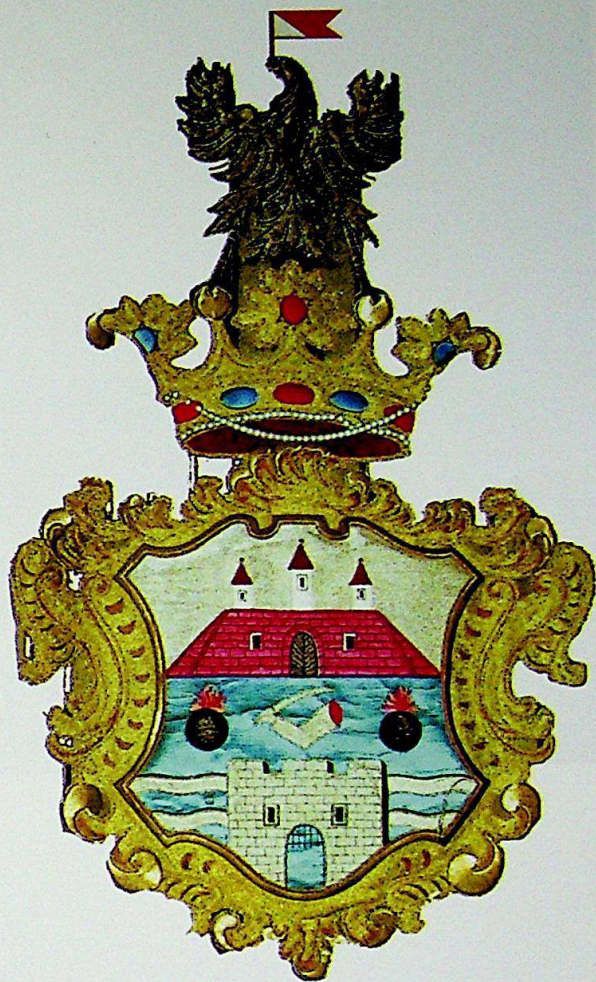
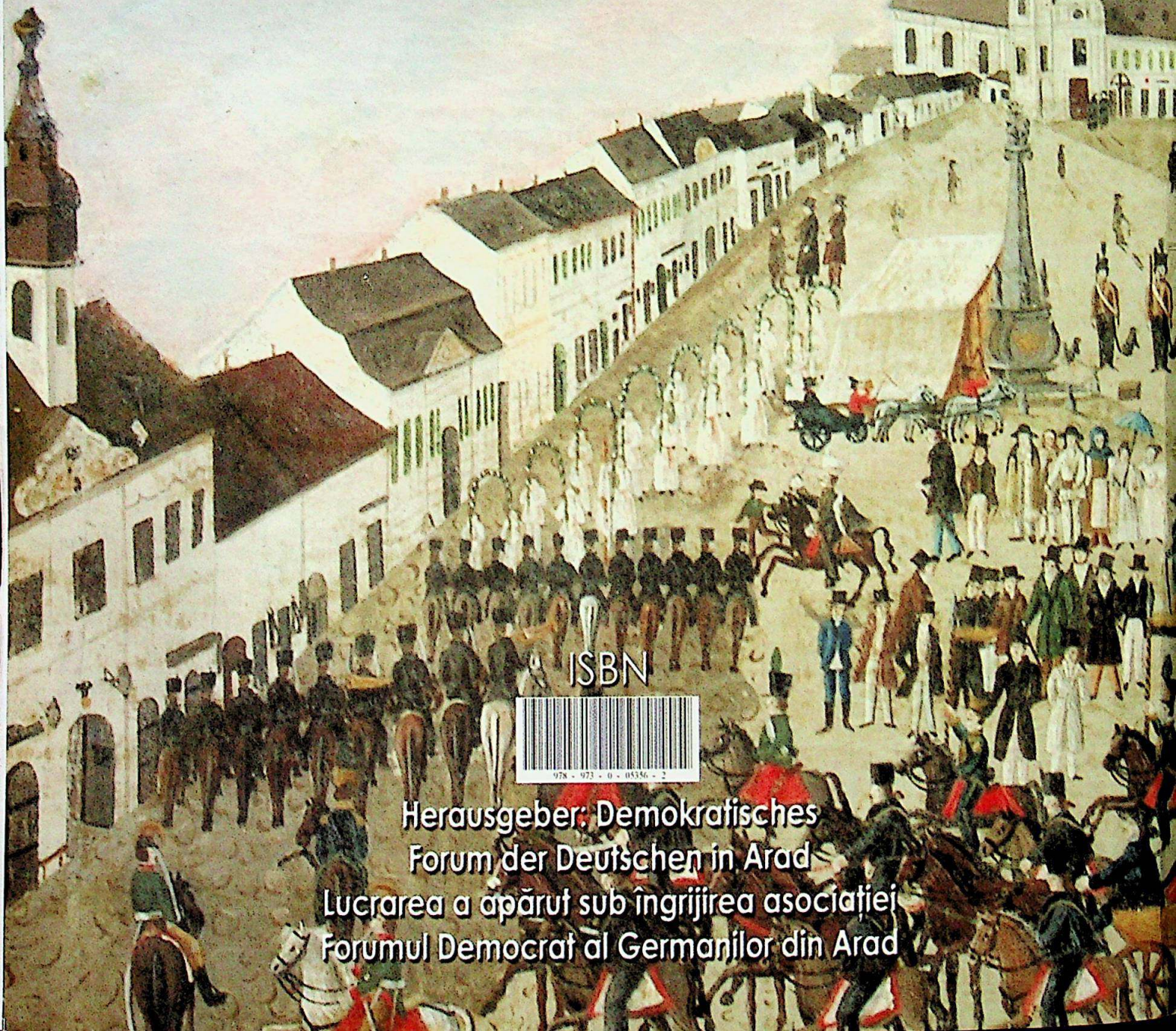

Fig.11. / Abb.11.

Fig.12. / Abb.12.

Die Feierlichkeiten von 1834 zur Libertierung der Stadt Arad
Festivitățile din 1834 de proclamare a orașului liber regesc Arad

ISBN

Herausgeber: Demokratisches
Forum der Deutschen in Arad
Lucrarea a apărut sub îngrijirea asociației
Forumul Democrat al Germanilor din Arad